

Отримано 26.10.23
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ.133.041
д.ф.н., проф Махачашвілі Р.Г.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ.26.133.041 у Київському
університеті імені Бориса
Грінченка
доктору філологічних наук,
доценту, завідувачу кафедри
германської філології Факультету
романо-германської філології
Махачашвілі Русудан Кирилевні

Відгук

офіційного опонента **Славої Людмили Леонардівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка про дисертаційну роботу Слепушової Ангеліни Ігорівни «**Фамілект персонажів американських анімаційних серіалів**», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (Київ, 2023).

1. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена спрямованістю мовознавчих студій на визначення соціально значущих складових у дискурсивних практиках, зокрема у сімейному дискурсі, які визначають специфіку комунікативної поведінки мовної особистості. Цікавим у цьому аспекті є дослідження ідіолекту персонажів з урахуванням їхнього соціального статусу, віку та гендерної приналежності, що накладає відбиток на вербальне на невербальне спілкування. Інтегрований підхід до аналізу ідіолекту персонажів спирається на здобутки соціолінгвістики, лінгводискурсології, кінодискурсу, комунікативної, гендерної та корпусної лінгвістики. Ідіолект персонажів сімейного дискурсу є основою для визначення фамілекту.

Дисертантка обрала **об'єктом** свого дослідження фамілект персонажів у гендерних, вікових і сімейних стереотипах, зосередившись у якості **предмета**, зокрема на лінгвістичних особливостях фамілекту персонажів, ставлячи за **мету** виявлення та опис лінгвістичних засобів відтворення фамілекту персонажів американських анімаційних серіалів.

2. Наукова новизна результатів дисертації. Положення наукової новизни відповідають визначеним завданням опонованої дисертації та корелюють з її загальними висновками. У роботі дисертантка визначає домінантні ознаки фамілекту персонажів американських анімаційних серіалів («С» значить сім'я», «Сім'янин», «Американський тато!») та класифікує їх.

Новим є, перш за все, визначення поняття «фамілект персонажів», яке дисертантка трактує як ідіолект персонажів у межах їхнього сімейного оточення та охоплює вербальні та невербальні засоби комунікації з фокусом уваги на індивідуальних мовних та мовленнєвих особливостях цих персонажів.

Фамілект має чотири основні аспекти: ідіолект персонажів, сімейну комунікацію, невербальні елементи та культурно-соціальний контекст.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. У роботі висвітлені основні теоретичні положення щодо особливостей жанру анімаційних серіалів, стереотипні характеристики в американському сімейному дискурсі. Дисертантка обґрунтовує такі поняття, як кінотекст, дискурс анімаційних серіалів, сімейний дискурс, соціальні стереотипи, гендеролект, ідіолект та фамілект. Результати дослідження роблять внесок у подальшу розробку положень лінгводискурсології, кінодискурсу, комунікативної, гендерної та корпусної лінгвістики.

Емпіричний матеріал, опрацьований через корпусні інструменти «Sketch Engine» і «Voyant Tools», дозволив проаналізувати мовлення персонажів, виокремити ключові аспекти культурних сімейних цінностей. Слід зазначити, що одна програма була використана для виявлення лінгвістичних особливостей реплік, а інша – для аналізу лексико-семантичних груп слів, пов'язаних із фамілектом персонажів. Дослідження інтерпретує аутентичну атмосферу у світі анімаційних серіалів і розкриває важливий аспект взаємозв'язку між мовою та комунікацією в контексті формування образів персонажів.

У практичному плані результати пропонованого дослідження можуть бути використані під час викладання дисциплін прикладної лінгвістики, стилістики англійської мови, медіалінгвістики та лінгвістики тексту.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Поставлена в дисертації мета і сформульовані завдання, специфіка об'єкта й фактичного матеріалу, різноплановий характер проблеми спонукали до використання комплексу методів аналізу вербальних та екстралінгвальних фактів, які разом з опрацюванням достатньої кількості використаних джерел забезпечили **обґрунтованість і достовірність** викладених у праці положень і висновків.

Для досягнення мети своєї наукової розвідки дисертантка комплексно застосовує релевантні методи дослідження, серед яких варто зазначити елементи дискурс-аналізу, метод конверсаційного аналізу, корпусний аналіз, кількісний аналіз, інтерпретаційний аналіз, статистичний аналіз (коефіцієнт Пірсона).

Ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційної праці Ангеліни Слепушової визначається також логічною та завершеною структурою її дослідження. Загальні висновки є логічними і переконливими.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Поставлені завдання виконано послідовно і поетапно у розділах цієї роботи, що вказує на належний рівень підготовки та сформованість необхідних компетенцій

Ангеліни Слепушової. Авторка продемонструвала вміння аналізувати та систематизувати складні дані, проводити методологічно обґрунтовані дослідження, що відповідає вимогам, які висуваються до докторів філософії.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток європейських мов і літератур в контексті міжкультурної комунікації» (реєстраційний номер: 0116U006607).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №9 від 31 жовтня 2019 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №3 від 27 квітня 2023 р.).

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертація Ангеліни Слепушової є самостійним науковим оригінальним дослідженням. Основні положення дисертації пройшли необхідну апробацію на наукових конференціях різного рівня. Результати її дослідження були опубліковані в 12 наукових статтях, із них 9 авторських статей і 3 у співавторстві. Зокрема, 5 з цих статей опубліковані в наукових виданнях, які включені до переліку наукових фахових видань України, і ще 7 - додатково висвітлюють результати дослідження.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та довідкових джерел. Загальний обсяг роботи складає 206 сторінок, обсяг основного тексту – 163 сторінки, 9 сторінок – анотації. Список використаних джерел складається з 208 джерел. Дисертація містить 4 таблиці та 29 рисунків.

У *першому* розділі дисертації «Теоретичні засади інтерпретації поняття «фамілект» в анімаційних серіалах» досліджуються лінгвістичні аспекти кінодискурсу. Звернення до сімейного дискурсу сприяє окресленню специфічних мовних особливостей та взаємодії членів сім'ї (розмови між батьками та дітьми, братами і сестрами, чоловіками і дружинами, а також відображає внутрішні стосунки та їх динаміку в сім'ї). У межах цього розділу авторка уточнює розуміння лінгвістичних термінів з компонентом «-лект», зокрема «ідіолект», «гендеролект» та «фамілект».

Ідіолект та фамілект визначаються як унікальні аспекти мовної поведінки, які демонструють особливості мовлення конкретних осіб та груп. Вивчення ідіолекту дозволяє аналізувати індивідуальність мовлення кожної людини, а фамілект – це ідіолект сімейної спільноти, що є важливим для вивчення специфічних комунікативних звичаїв та взаєморозуміння всередині родини.

У *другому* розділі дисертації «Методи та етапи дослідження відтворення фамілекту персонажів анімаційних серіалів» детально описана методологія аналізу сімейного дискурсу в анімаційних серіалах «“С” значить сім'я»,

«Сім'янин» та «Американський тато!». Дисертантка реалізує дослідження в 4 етапи: 1) розподіл вибірки на логічні частини, а саме корпуси, що складаються з реплік персонажів певної анімаційної родини, подальшого поділу їх на підкорпуси в межах реплік певного героя. За допомогою дискурс-аналізу виділяє тематичні блоки сімейного дискурсу кожної родини, представленої в зазначених анімаційних серіалах; 2) виявлення ключових лексичних одиниць ідіолекту персонажа і фамілекту родини шляхом корпусного аналізу. Тенденції використання таких лексичних одиниць визначено за допомогою кількісного та статистичного аналізів; 3) визначення соціальних гендерних та вікових стереотипів; розкриття унікальності кожного з фамілектів та ідіолектів персонажів на основі конверсаційного та інтерпретаційного аналізів; 4) встановлення типологічних особливостей ідіолектів батьків, матерів, дітей в трьох анімаційних родин, а також узагальнення особливостей їхнього фамілекту за допомогою порівняльного методу.

У *третьому* розділі «Відтворення фамілекту персонажів американських анімаційних серіалів» дисертантка досліджує фамілекти трьох родин : фамілект родини Мерфі (анімаційний серіал «“С” значить сім'я»), фамілект родини Гріффінів (анімаційний серіал «Сім'янин»), фамілект родини Сміт (анімаційний серіал «Американський тато!»).

Фамілект родини Мерфі в серіалі «“С” значить сім'я» відображає динаміку родинних стосунків і стосунків між різними членами сім'ї, головного героя, Пітера, його дружини Лоїс, та їхніх дітей. Особлива увага приділяється тому, як фамілект відображає гендерні ролі та ідентичність персонажів у контексті гострого сатиричного гумору. Фамілект родини Гріффінів в серіалі «Сім'янин» відображає цінності сім'ї через саркастичні та принизливі репліки один до одного, образливі жарти та лайливу лексику, що вирізняє цю анімаційну родину від інших. Фамілект родини Сміт в серіалі «Американський тато!» досліджує вплив робочого середовища на спілкування в родині та стосунки між різними персонажами.

Авторка порівняла фамілекти трьох анімаційних родин – Мерфі, Гріффінів і Смітів, та виявила спільні тенденції та унікальні особливості кожного фамілекту. Вона доводить, що фамілект персонажів впливає на відтворення сімейних цінностей та динаміку взаємин між членами сім'ї. Зокрема спільним для родин Мерфі та Смітів є зображення авторитарного батька, який намагається тримати ситуацію в сім'ї під контролем. Усім трьом чоловікам притаманна часткова або повна відсутність емоційного зв'язку з дітьми. Жінки в трьох родин зображені типовими домогосподарками та відповідно більш емоційно близькими зі своїми дітьми. Характерним для мовлення дітей-підлітків є сленг, притаманний для їхньої вікової групи. За спостереженнями авторки лайлива лексика є домінантною ознакою фамілекту в анімаційних серіалах «“С” значить сім'я», «Сім'янин», «Американський тато!»).

Цікавим є висновок дисертантки щодо ролі інтертекстуальності в аспекті характеристики фамілекту анімаційних родин.

У загальних висновках роботи авторка узагальнює результати свого

дослідження.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Дисертація Слепушової Ангеліни Ігорівни та її наукові публікації є результатом самостійної наукової роботи і не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації або самоплагіату. Усі висновки одержані дослідницею особисто.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Окремі побажання та зауваження стосуються термінологічного апарату та форми подачі матеріалу.

1. Щодо термінології розвідки хочу зауважити таке: додаткового пояснення потребують

термін *відтворення (відтворення фамілекту персонажів)*. Термін відтворення здебільшого використовують у перекладознавчих дослідженнях. Що Ви вкладаєте в суть цього терміна? Також хотілось би почути, що Ви розумієте під *«невербальними іміджами»* (с. 7, 72);

твердження, що «не всі транскультурні сім'ї можуть розвинути сімейне мовлення» (с.71), про «аналіз мовного виразу дітей та підлітків» (с.9), про «розширене розуміння мовного аспекту комунікації (с.31).

2. Ви справедливо наголошуєте на важливості не лише вербального компоненту для характеристики фамілекту, ідіолекту персонажів, а й невербального. Чи могли б Ви навести приклади *невербального компоненту* у проекції на об'єкт дослідження та зробити певні узагальнення щодо спільних та відмінних рис фамілекту анімаційних родин.

Коли Ви характеризуєте фамілект персонажів, Ви детально аналізуєте та робите висновки щодо гендерних стереотипів. Поділіться, будь ласка, спостереженнями щодо вікових та статусних стереотипів.

3. Бажано було б подати узагальнення фамілекту персонажів з анімаційних серіалів «“С” значить сім'я», «Сім'янин» та «Американський тато!» у таблицях та схемах. Це дозволило б створити візуальний інструмент для зручного порівняння та аналізу мовних особливостей персонажів. У таблицях та схемах слід було б підкреслити не лише загальні риси фамілекту серіалів, але й їхні відмінності. Такий підхід дозволить виділити тенденції та унікальні особливості в мовленні персонажів кожного серіалу.

4. Є зауваження щодо форми подачі матеріалу. Назва розділу 2 відрізняється у змісті та тексті роботи (пор. «Методи та етапи дослідження стратегій відтворення фамілекту персонажів анімаційних серіалів» та «Методи та етапи дослідження відтворення фамілекту персонажів анімаційних серіалів»).

Як правило, у кінці дисертації дослідники зазначають перспективу подальших наукових пошуків. Формулювання таких перспектив відсутні у кінці цієї роботи. У висновках до кожного розділу не зазначено, які публікації авторки відображають його результати. Робота не позбавлена стилістичних огріхів. Зустрічаються повтори однакових фрагментів (с.60-61).

Важливо зауважити, що висловлені коментарі та зауваження не є остаточними або категоричними. Авторка має право на відстоювання своїх

позицій та переконань під час захисту дисертації.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

За своїм фаховим спрямуванням, ступенем наукової новизни і практичної важливості, дисертація А. І. Слепушової відповідає спеціальності 035 «Філологія» у галузі знань 03 «Гуманітарні науки». Здобувачка успішно реалізувала освітню і наукову складову підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, а також набула високий рівень теоретичних знань, навичок, умінь і компетентностей, успішно освоїла методологію наукової роботи, які є необхідними для вирішення складних завдань у професійній та дослідницькій діяльності.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Дисертація Ангеліни Ігорівни Слепушовій «Фамілект персонажів американських анімаційних серіалів» є завершеною науковою роботою, у якій авторка отримала нові наукові результати. Ці результати спрямовані на вирішення конкретної наукової задачі, що має важливе значення для подальшого розвитку лінгвістики, соціолінгвістики та вивчення медіадискурсу.

Дисертаційна робота відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а авторка роботи – Слепушова Ангеліна Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

 Людмила СЛАНОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ПРОРЕКТОР
З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ГАННА ТОЛСТАНОВА